

неабиякого грецького впливу, але поступово набула своєї унікальності та торкнулася усіх прошарків суспільства. Найголовніші елементи одягу та їх деталі виступали показником соціального статусу у суспільстві.

Мода міцно вкоренилася в культуру повсякденності римлян та стала основою для розвитку моди подальших епох. Сучасні відомі дизайнери та модельєри нерідко звертаються до епохи Античності, римського одягу і демонструють його як стильний та неповторний.

Список використаних джерел

1. Захаржевская Р. В. История костюма: От античности до современности. М. : Рипол Классик, 2005. 306 с.
2. Каминская Н. М. История костюма. М. : Легкая индустрия, 1977. 128 с.
3. Кибалова Л., Гербенова О., Ламарова М. Иллюстрированная энциклопедия моды. Прага : Артия, 1987. 608 с.
4. Сергеенко М. Е. Жизнь древнего Рима. М. : Рипол Классик, 1964. 334 с.
5. Шаваева М. О. Культура повседневности. Нальчик, 2009. 90 с.

Анастасія Дячок

ОБРАЗ СТЕПУ В РОМАНІ «ВОГНЕМ І МЕЧЕМ» ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА

Генрик Сенкевич увійшов в історію польської літератури як один із найвизначніших представників реалістичної прози XIX століття, зокрема в жанрі історичного роману. Художні твори митця демонструють риси позитивізму через призму індивідуального письменницького стилю. Суспільний резонанс однієї із частин авторської трилогії – «Вогнем і мечем» – навіть сьогодні не стихає, спонукаючи кожного читача перечитувати прозу знову і знову, а дослідників – вивчати особливості польського епосу.

Творчість польського письменника вивчалася українськими та польськими дослідниками (М. Васьків [1], В. Конопчинський [4], Р. Радишевський [2], В. Томкевич [6], Т. Чужа [3] та інші).

Незважаючи на антропоцентризм у творчості Г. Сенкевича, природа в його літературних працях посідає не останнє місце. Мовні засоби зображення образу степу, вжиті письменником у художньому творі, є виразниками авторського стилю. Змістове й функціональне навантаження таких лексем не представлено в наукових працях, тому обрана тема – на часі. Мета статті вимагає вирішення завдань: 1) визначити зміст лексем на позначення образу степу; 2) проаналізувати функціональне та емоційне навантаження образу степу в романі «Вогнем і мечем», що демонструє особливості польської мови.

Варто відзначити, що в романі «Вогнем і мечем» мають місце і

романтичні тенденції. Окрім майстерно змальованих колоритних епізодів подій українсько-польської війни 1648–1657 років, Г. Сенкевич демонструє себе талановитим художником, який захоплює читача авторськими описами природи.

Однією із головних елементів такої романтичної традиції є опис степу. У романі спостерігаємо два його трактування: як простір природи та як історичну легенду. Останнє бачення – це намагання пояснити походження великої кількості курганів, які приховують в собі останки учасників степових воєн.

Образ землі, власне степу, і в українській, і в польській культурі базується на фольклорних мотивах. Письменник, змальовуючи степ, вносить власні бачення та трактування цього природнього явища. Г. Сенкевич вміло подає статичну весняну картину степу, в якій переважають зорові образи: *Tymczasem wiosna rozradowała się nad stepem. ...ziemia pokryła się bisiozem traw i kwieciami... Nad pobojuwiskami tkwiły w błękitach skowronki; na wysokościach ciągnęło z krzykiem ptactwo rozmaite; wody rozlane marszczyły się w łuskę błyszczącą pod ciepłym powiewem wiatru, a wieczorami żaby pławiące się w ugrzanej fali do późna w noc wiodły radosne rozmowy* [5, с. 378].

Дивовижним, майже казковим, стає степ навесні: *Było to już w drugiej połowie marca. Trawy puściły się bujno; perekotypola zakwitły, step zawrzał życiem. Rankiem namiestnik, jadąc na czele swych ludzi, jechał jakby morzem, którego falą ruchliwą była kołysana wiatrem trawa. A wszędy pełno wesołości i głosów wiosennych, krzyków, świergotu, pogwizdywań, kłaskań, trzepotania skrzydeł, radosnego brzęczenia owadów: step brzmiały jak lira, na której gra ręka boża* [5, с. 63]. Неповторний степ вранці, після дощу: *Ranek był. Wielkie krople błyszczały na bylicach i burzanach, rzeźwe powiewy wiatru suszyły ziemię, na której po deszczach stały szerokie kałuże, jakoby jeziorka rozlane, w słońcu świecące* [5, с. 63].

У художньому тексті степ, насамперед, це символ масштабності та нескінченності: *step i step* [5, с. 3], на території якого ніхто з людей не мешкав: *w samych Polach nikt nie mieszkał* [5, с. 3], а лише жили вільні птахи та степові звірі: *o których wiedziały tylko orły, jastrzębie, kruki i zwierzę polny* [5, с. 3].

Степ в романі завжди живе своїм власним життям, з ним інколи трапляються природні дива: *Padaly częste deszcze. Step rozmókł i zmienił się w wielką kałużę, słońce zaś w południe dogrzewało tak mocno, że ...zielona ruń okryła stepy i rozłogi aż w połowie grudnia* [5, с. 3].

Образ степу для обох народів є особливим: для українських козаків, це рідний край, співзвучний з їхньою вільною душею, що викликає повагу й захоплення в полум'яних серцях. Герої, які представляють Річ Посполиту, зокрема Ярема Вишневецький, на степових просторах створює квітучий край. Тобто багатолікий степ по-різному деталізує характери персонажів, підкреслюючи їхню індивідуальність.

У мирний час степ був пасовищем *pastwisk* [5, с. 3] для домашньої худоби осілих козаків, які проживали в низинах біля річки, чи територія для полювання: *Polowano w trawach na ludzi jakby na wilki lub suhaki* [5, с. 3], чи то місце схову злочинця від правосуддя: *Człek prawem ścigany chronił się w dzikie stepy* [5, с. 3]. У степу полювали: *Polowano w trawach na ludzi jakby na wilki lub suhaki. Polował, kto chciał* [5, с. 3]; випасали худобу: *orężny pasterz trzód strzegł* [5, с. 3]; славетні лицарі шукали пригод: *rycerz przygód tam szukał* [5, с. 4]; шахраї – свою здобич, щоб ошукати: *lotrzyk łupu* [5, с. 4].

Та найголовніша функція, яку виконував степ – це поле битви, де козак шукав татарина, і навпаки: *Kozak Tatara, Tatar Kozaka* [5, с. 4], де козаки часто оборонялися: *Kozacy często bronili, więc to pastwisko było i pobojuwiskiem zarazem. Ile tam walk stoczono, ilu ludzi legło, nikt nie zliczył, nikt nie spał [5, с. 3].* Степ пам'ятав всі події: *Wojna tatarskie, pułki kozackie, to chorągwie polskie lub wołoskie; nocami rzenie koni wtórowało wyciom wilków, głos kotłów i trąb mosiężnych leciał aż do Owidowego jeziora i ku morzu* [5, с. 4]. Степ слугував отим вільним простором, куди закликали козаки ворогів на бій: – *Jeślić ciemno, to mogą ognia skrzesać, a jeślić gościniec za ciasny, to hajda w step!* [5, с. 32].

Уживані письменником мовні й художні засоби допомагають глибше зрозуміти реалізацію авторської думки, передати настрій літературних персонажів, наприклад, коли на степ опускаються сутінки і герої очікують на якісь злі події. Завдячуючи детальному опису степу Г. Сенкевич передає тривогу – природа ніби передчуває трагедію, що невдовзі розгорнеться на цій землі, а тиша є зловісною та лихою: *Wszelako zimy owej ptactwo nie ciągnęło z wraskiem ku Rzeczypospolite. Na stepie było ciszej niż zwykle... słońce zachodziło właśnie, a czerwone jego promienie rozświecały okolice pustą zupełnie. Na północnym..., najbystrzejszy wzrok nie mógłby odkryć jednej żywej duszy ani nawet żadnego ruchu w ciemnych, zeschniętych i zwiędłych burzanach. Słońce połową tylko tarczy wyglądało jeszcze zza widnokregu. Niebo było już ciemne, a potem i step z wolna mroczył się coraz bardziej* [5, с. 4].

Український степ пам'ятає багато людських жертв, інколи він тонує у крові козаків, які гинули за рідний край: *Krocie ciało, krocie chorągwi zaścielają step zbroszony* [5, с. 251].

Разом із тим образ степу, над яким різними кольорами сяє веселка, надихає українців на подвиги та перемогу: *Jasno było na niebie i ziemi, świeżo, powietrzno, wesolo, a step cały jak malowany błyszczał na kształt złotogłowiu, mienił się jak tęcza albo pas polski, na którym zręczna robotnica wszystkie barwy wybornie ożeni. Stepy grały od ptactwa i wiatr chodził po nich szeroki, który suszy wody i śniadość daje twarzom ludzkim. Wtedy to raduje się każde serce i otuchą napelnia się niezmierną, więc też i nasi rycerze takiej właśnie otuchy byli pełni* [5, с. 378].

Після бою завжди настає тиша і мир. Здається, що сама природа в степу хотіла залікувати рани, заспокоїти біль, сховати могили під

квітами: *Zdawało się, że sama natura pragnie rany zabliznić, bóle ukoić, mogły ukryć pod kwiatami* [5, с. 378]. Автор закликає героїв любити простір степу, незважаючи ні на що: *te stepy pokochać i tęskną duszą krążyć nad nimi, na ich mogiłach spoczywać, głosu ich słuchać i odpowiadać* [5, с. 63].

Г. Сенкевич порівнює неповторну й дивовижну жіночу красу князівни Олени з образом квітки в степу: *ale żadna z nich nie mogła się równać z tym cudnym kwiatem stepowym* [5, с. 388].

Природа в романі «Вогнем і мечем» є не лише фоном для зображення реальних історичних подій, а виступає окремим літературним персонажем, який живе власним життям. Образ степу – символічний, адже характеризує не лише простір, нескінченність, а й духовну цілісність з польським та українським народами, які воюють, віру в перемогу, а найголовніше – демонструє волю і незалежність. У подальших наукових статтях буде деталізовано інші образи природи в прозі митця.

Список використаних джерел

1. Васьків М. Світло і тіні Генріка Сенкевича. «Вогнем і мечем»: антиукраїнський роман чи твір для «зміцнення сердець»? *День*. 2012. № 229/230 (14–15 грудня). С. 9.
2. Радишевський Р. Література та історія в романі «Вогнем і мечем» Генрика Сенкевича. *Вісник Черкаського університету*. 2005. Вип. 2. С. 132–148.
3. Чужа Т. Непольські джерела роману Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем». *Українська полоністика. Філологічні дослідження*. 2007. № 3–4. С. 338–350.
4. Konopczyński W. Fotomontaż historyczny. W obronie «Ogniem i mieczem». Polemiki z Olgierdem Górką. Wybór tekstów wstęp i opracowanie H. Kosętki. Kraków. 2006. S. 96–99.
5. Sienkiewicz H. Ogniem i mieczem. Warszawa. Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska, 1974. S. 476. URL : <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/ogniem-i-mieczem.pdf> (дата звернення : 26.04.2022).
6. Tomkiewicz W. Wartości historyczne «Ogniem i mieczem». W obronie «Ogniem i mieczem». Polemiki z Olgierdem Górką. Kraków. 2006. S. 141–168.

Людмила Єдіна

ШЛЯХ САМУРАЯ ОКІТА СОДЗІ

В умовах сучасності історіографічна наука має змогу познайомитись та дослідити історію такої закритої та довгий час ізольованої країни як Японія. При вивченні державотворчих процесів Японії другої половини ХІХ століття постає потреба в дослідженнях, що розкривають діяльність